SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2080

av Camilla Hansén m.fl. (MP)

Förbud mot utvinning ur Närkes alunskiffer

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att minerallagen bör ändras så att ett nationellt förbud mot brytning ur alunskiffer införs och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna det kommunala vetot när det gäller uranbrytning och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Alunskiffer finns på flera olika platser i landet: Skåne, Västergötland, Östergötland, Närke, Öland, fjällkedjan i Sápmi och i södra Östersjön. För närvarande finns planer på brytning framför allt i Västergötland och Jämtland. I Närke förekommer upp till 20 meter tjocka lager av alunskiffer som finns ytligt. Brytning i alunskiffer i såväl Närke som andra områden med ytligt belägen skiffer skulle orsaka stora skador eftersom den sker i dagbrott.

Förbud mot uranbrytning i Sverige infördes av riksdagen år 2018 på initiativ från Miljöpartiet. Tidöregeringen har rivit upp förbudet och försvagat det kommunala vetot mot uranbrytning, med stora risker för miljö och människor runt om i landet. Förbudet behöver återinföras och det kommunala vetot mot brytning av uran behöver stärkas, för att skydda miljö och människor.

Uranbrytning innebär betydande miljö- och hälsorisker då uran är ett giftigt och radioaktivt material med lång livslängd. Uranbrytning leder till skador på mark, vatten och den biologiska mångfalden och påverkar vår livsmedelsproduktion genom påverkan på både jordbruksmark och dricksvattentäkter. Dessutom, det svenska uranet återfinns främst i alunskiffer där halterna är låga och stora mängder avfall genereras när små mängder uran utvinns. Uranhalterna i den svenska alunskiffern är mellan 50 och 400 gram per ton alunskiffer, till skillnad från uranfyndigheter i Kanada som kan innehålla upp till 20 procent uran.

Brytning av alunskiffer i dagbrott skulle påverka många svenska orter, däribland Fjugesta, Latorp, Sköllersta, Sannahed och Asker i Örebro län, som återigen tvingas leva under hot om nya prospekteringar av de ytliga skifferlagren. Utöver de risker som finns för lokalbefolkningens hälsa, kommer det också att påverka Närkes hållbara matproduktion och djurhållning allvarligt – ett hårt slag mot länets självförsörjnings-förmåga. Konsekvenserna blir olika i olika delar av landet, men brytning av alunskiffer ger alltid skador på natur och samhällen.

I Sverige ska människor ges förutsättningar att själva forma lokalsamhället och utveckla det lokala företagandet. Omställning kräver en rad kritiska material. Framförallt behöver politiken intensifiera arbetet med återvinning och eventuell återöppning av gamla gruvor. Den gruvnäring som Miljöpartiet vill se utvecklas i Sverige ska möjliggöra framtidens teknik – inte gårdagens. Och de måste leva upp till höga miljökrav, inte tvingas fram på bekostnad av både närmiljö och lokalsamhällets utveckling.

Förekomsterna av alunskiffer är väl kända och de är väl avgränsade. På några platser har utvinning i alunskiffer skett historiskt. I Kvarntorp utanför Kumla i Örebro län utvanns olja ur skiffern, och i Ranstad i Västra Götaland utvanns uran. Brytningen av uran orsakar skador på människor och natur. När uranmalm bryts frigörs radioaktiva gaser och radioaktivt damm. Radioaktiva sönderfallsprodukter blir också kvar i gruvavfallet och riskerar att läcka ut.

Utvinningen har, trots liten omfattning, orsakat miljöproblem. Så även bristfälliga åtgärder för stängning och återställning. Det är inte bara Örebro och Västra Götaland som behöver skyddas från brytning av och utvinning ur alunskiffer. Det gäller även Kullaberg i Skåne, Oviken i Jämtland, Östergötland, Öland, Sápmis fjällkedjor, Malgomaj i Västerbotten samt Östersjön. Det krävs uppenbarligen ett nationellt förbud mot att bryta alunskiffer för att skydda de här platserna och människorna som bor där.

Camilla Hansén (MP)

Nila Vikhe Patil (MP) *Nils Seye Larsen (MP)*